

TÉMA 2

Podnikové hospodářství a jeho metody

OBSAH:

- *Teoretické a aplikované hospodářství*
- *Podnikohospodářské modely*
- *Princip výběru zkoumaných problémů v aplikovaném podnikovém hospodářství*
- *Ukazatele hospodářské úspěšnosti: zisk, rentabilita, hospodárnost, produktivita*

Předmětem podnikového hospodářství je chování a tím tedy rozhodovací proces v podniku. Sem patří rozhodování o:

✓ cílech podniku

- dosažení zisku, získání hospodářské moci, zajištění odbytu, ...

✓ výstavbě podniku

- variantní možnosti např. využití výrobních faktorů, volby organizačně-právní formy podnikání, sdružování podniků, nebo volby stanoviště podniku

✓ způsobu zhotovování a zhodnocování výkonů

- variantní řešení např. výrobních programů, výrobních procesů, opatřování vstupů, využití nástrojů odbytové politiky atd.

Teoretické a aplikované hospodářství

Podnikové hospodářství - dvě části, které se liší cílem svého poznání:

1) teoretické podnikové hospodářství

2) aplikované (užité) podnikové hospodářství.

Teoretické podnikové hospodářství:

CÍL - čisté poznání objektu podnikového hospodářství, tj.: prvků, vztahů a souvislostí

POZNÁNÍ – nezaměřuje se na určitý účel

PRINCIP VÝBĚRU PROBLÉMU - logická provázanost s podnikovým hospodářstvím - jednoznačné přiřazení k předmětu podnikového hospodářství

Aplikované podnikové hospodářství:

CÍL - popis a zhodnocení empiricky zjištěných rozhodovacích procesů a formulace nových východisek pro rozhodování o podnikových procesech

PRINCIP VÝBĚRU PROBLÉMU - vliv na dosažení vrcholového cíle
– maximalizace zisku

Předmět podnikového hospodářství:

- existenciální stránka (to co je)
- logickou stránka (to co má být)

Empiricko-realistická podnikohospodářská teorie

- dochází k ní poznáním existenciální stránky
- na základě zkušenosti (empirie) popisuje a porovnává pozorované skutečnosti a jevy.
- na základě abstrakce se postupuje od jednotlivostí k typickým jevům a pomocí induktivních soudů (kdy z konkrétních jevů odvozujeme obecná tvrzení, resp. chování) se usiluje o kauzální vysvětlení (vysvětlení vztahu příčina – následek) zjištěných skutečností.
- existenciální stránka podnikového hospodářství má tedy empiricko-induktivní a statický charakter.

Exaktní (čistá) podnikohospodářská teorie

Na základě logicky vyvozených premis (výchozích tvrzení) odvozuje deduktivním způsobem (kdy hledáme konkrétní jevy, které odpovídají obecným tvrzením), částečně s využitím matematiky, relace a funkcionální závislosti mezi podnikovými veličinami.

Hospodářské modely

- produkt exaktní podnikohospodářské teorie.
- nemožnost uplatnit metodu experimentu => vytvořením modelu lze jednotlivé souvislosti myšlenkově izolovat a pomocí logických soudů z modelu dedukovat (vyvozovat).
- zjednodušené výchozí uspořádání se dosahuje pouze myšlením a vyvozováním soudů o důsledcích využívá **metodu „ceteris paribus“** (tzn. vše neměnné, resp. za jinak stejných podmínek).
- mají **charakter hypotézy**, která platí, není-li vyvrácena
- využívají se metody indukce (postup od zvláštního – konkrétního - k obecnému)
- používají se též metody dedukce (postupu od obecného k jednotlivému - konkrétnímu)

Podnikohospodářské modely

členění podle několika hledisek:

- **podle původu premis,**
- **podle druhu výpovědi a**
- **podle druhu předpokladů o tom, jaký nastane výsledek.**

Členění podle původu premis (tvrzení)

- 1) **reduktivní modely** - abstrahují od reálné skutečnosti a pozornost se soustřeďuje na logickou stránku dění. Dílčí souvislosti získané izolující abstrakcí se považují za výchozí situace, ze kterých se dedukují vztahy mezi podnikovými veličinami, např. vývoj nákladů v konkrétním podniku.
- 2) **konstruktivní modely** – premisa se nevytváří redukcí, ale model se konstruuje z určitých základních pojmů, např. struktura účtů zachycující hospodářské dění v podniku.

Členění podle původu premis

- východiskem je formulace problému, který má být prostřednictvím modelu poznán.

popisné (deskriptivní) modely

- podává zjednodušený obraz hospodářské skutečnosti aniž by ji analyzoval a vysvětloval či poskytoval návod k přijímání podnikohospodářských rozhodnutí (např. účetnictví podniku)

vysvětlovací (explikativní) modely

- podávají výpověď o příčinách podnikových procesů.
- vyjadřují hypotézy o zákonitostech dění v podniku.

rozhodovací modely

- usnadňují výběr optimální varianty hospodářského jednání.
- přenášejí poznatky získané prostřednictvím vysvětlovacích modelů do praktického rozhodování v podniku.

Členění podle druhu předpokladů o výsledku modelu

- členění rozhodovacích modelů podle informovanosti o důsledcích rozhodovacích variant zahrnutých v modelu:

➤ **deterministické modely**

- vyjadřuje rozhodovací situace v podmínkách plné informovanosti. Předpoklad, že výsledek se dostaví se stoprocentní pravděpodobností (s jistotou) a že výsledky jednotlivých variant jednání jsou známy.

➤ **stochastické modely**

- zobrazuje rozhodovací situaci v podmínkách rizika. Proměnné výsledku modelu mohou nabývat různých hodnot, ale pravděpodobnosti výskytu výsledků jsou známy.

➤ **modely her**

- při modelování rozhodovacích situací u nichž není možné pro proměnné výsledku stanovit žádné pravděpodobnosti, rozhodovací situace v podmínkách nejistoty.

Princip výběru zkoumaných problémů v aplikovaném podnikovém hospodářství

- vymezuje zkoumané problémy s ohledem na cíle, které sledují lidé přijímající podnikatelská rozhodnutí.
- cíle nelze odvozovat z norem ani ideologických představ, musí se zjišťovat empiricky.

Podnikové hospodářství zaznamenává cíle sledované podniky aniž by je eticky a sociálně hodnotilo.

Orientačními veličiny pro rozhodování podniku:

- **ceny výrobních faktorů a ceny produkováných statků a výkonů.**

Tyto ceny se vytváří střetáváním nabídky a poptávky na zásobovacích a odbytových trzích a usměrňují výrobní faktory tam kde je očekávaný rozdíl mezi hodnotou vynaložených faktorů a jejich výnosem nejvyšší, tedy tam kde je očekávatelný nejvyšší zisk.

Princip výběru zkoumaných problémů v aplikovaném podnikovém hospodářství

- vymezuje zkoumané problémy s ohledem na cíle, které sledují lidé přijímající podnikatelská rozhodnutí.
- cíle nelze odvozovat z norem ani ideologických představ, musí se zjišťovat empiricky.

Podnikové hospodářství zaznamenává cíle sledované podniky aniž by je eticky a sociálně hodnotilo.

Orientačními veličiny pro rozhodování podniku:

- **ceny výrobních faktorů a ceny produkováných statků a výkonů.**

Tyto ceny se vytváří střetáváním nabídky a poptávky na zásobovacích a odbytových trzích a usměrňují výrobní faktory tam kde je očekávaný rozdíl mezi hodnotou vynaložených faktorů a jejich výnosem nejvyšší, tedy tam kde je očekávatelný nejvyšší zisk.

Vrcholový cíl podniků = dlouhodobá maximalizace zisku

- užití výrobních faktorů řídí očekávaný zisk.
- zisk rozhoduje o tom, které statky a v jakých množstvích se budou vyrábět.
- podnik nesleduje pouze tento cíl.
- princip maximalizace zisku se sleduje nikoliv neomezeně, ale s ohledem na vedlejší podmínky (další cíle).

potíže při určení podnikatelského chování orientovaného na max. zisku:

1) Pojem zisku není jednoznačně určen. Existují rozdílná vymezení zisku (zisk bilanční, kalkulační, zisk po zdanění atd.) a tím také rozdílné varianty jednání vedoucí k jeho maximalizaci.

2) Podnikatelé přijímají svá hospodářská rozhodnutí nikoli jako homo oeconomicus, tedy „ideální podnikatel“, který nezná jiný cíl než maximalizaci zisku, má dokonalý přehled a schopnost nekonečně rychle reagovat a jedná s hospodářskými partnery kteří mají stejné schopnosti, ale jako reální lidé

Ukazatele hospodářské úspěšnosti: zisk, rentabilita, hospodárnost, produktivita

Vrcholový cíl všech podniků = dlouhodobá maximalizace zisku

Podnikový výsledek (hospodářský) = oceněný výnos – oceněná spotřeba VF

výnos > spotřeba VF

ZISK

výnos < spotřeba VF

ZTRÁTA

výnos = spotřeba VF

Vyrovnaný výsledek

Pojetí zisku

Bilanční zisk

- vyčísluje se jako kladný rozdíl mezi výnosy a náklady daného období.
- je vyjádřením zúročení vlastního kapitálu. (V podnicích fyzických osob a osobních společnostech je tvořen i odměnou za práci podnikatele nebo společníků.)

Kalkulační zisk

- vyčísluje se jako kladný rozdíl mezi výnosy a náklady daného období.
- vypočítává se v rámci plánování a rozpočtování nákladů jako kladný rozdíl mezi kalkulačními výnosy a náklady.
(V rámci vyčíslování kalkulačního zisku se považují úroky z vlastního kapitálu a podnikatelská mzda za náklady.)

Formulace ziskového cíle

Absolutně - rozdíl mezi výnosy a náklady v účetním období

Relativně - hospodářský výsledek účetního období poměříme použitým kapitálem (hovoříme také o rentabilitě).

- **rentabilita celkového kapitálu**
- **rentabilita vlastního kapitálu**
- **rentabilita obratu**

Rentabilita celkového kapitálu

$$= \frac{\text{zisk} + \text{úroky z cizího kapitálu}}{\text{celkový kapitál}} * 100$$

Úroky z cizího kapitálu - zahrnovány do nákladů daného období. Pro výpočet rentability (výnosnosti) celkového kapitálu se tedy musí úroky hrazené poskytovateli cizího kapitálu jako cena úvěru, přičíst k zisku.

Rentabilita vlastního kapitálu

$$= \frac{\text{zisk}}{\text{vlastní kapitál}} * 100$$

Rentabilita cizího kapitálu

$$= \frac{\text{úroky z cizího kapitálu}}{\text{cizí kapitál}} * 100$$

Rentabilita obratu

$$= \frac{\text{zisk}}{\text{obrat (tržby)}} * 100$$

Ukazatele rentability

- poměrové ukazatele hodnotového charakteru
- východiskem pro jejich stanovení jsou veličiny monetární, hodnotové

Ukazatele produktivity

- mají materiální, objemový charakter
- východiskem jsou veličiny kvantitativní

Příklad – maximalizace rentability vlastního kapitálu

Varianta Karel Novák

$$VK_1 = 4\,000\,000 \text{ Kč}$$

$$Z_1 = 800\,000 \text{ Kč}$$

Varianta Karel Novák + bratr

$$VK_2 = 8\,000\,000 \text{ Kč}$$

$$Z_2 = 1\,400\,000 \text{ Kč}$$

a)

$$Z_1 - Z_2 = 600\,000 \text{ Kč}$$

b)

$$RVK_{KN1} = 800\,000 / 4\,000\,000 = 0,2$$

$$RVK_{KN2} = 700\,000 / 4\,000\,000 = 0,175$$

Rozšíření firmy není pro pana Karla Nováka účelné.

Produktivita

- poměr mezi určitým výkonovým výsledkem v naturálních jednotkách (měřených v kusech, kilogramech a pod.) a k tomu nutným objemem vynaloženého výrobního faktoru (např. hodiny lidské práce, hodiny práce strojního zařízení, jednotky množství materiálu a pod.)
- označuje se také pojmem technická výnosnost nebo užítkovost.

$$\text{Produktivita} = \frac{\text{vyrobené množství produkce}}{\text{vynaložené množství výrobního faktoru}} * 100$$

Produkce – vzniká spotřebou více výrobních faktorů (např. práce a materiálu).

Dílčí produktivita - vyrobené množství určitého produktu vztáhne k vynaloženému množství jen jednoho výrobního faktoru

Hospodárnost

- vztah mezi peněžně vyjádřeným výnosem a oceněným vynaloženým množstvím výrobních faktorů.

$$\text{Hospodárnost} = \frac{\text{výnos}}{\text{náklad}} * 100$$

$$\text{Hospodárnost} = \text{Produktivita} * \frac{\text{cena produkce}}{\text{cena výrobních faktorů}}$$

Vypočtená výše hospodárnosti je bezrozměrná, je to poměrná veličiny, podíl.

Jestliže je podíl (kvocient) roven 1, dosažený výnos pokrývá náklady. Dosáhne-li hodnoty vyšší než 1, bylo dosaženo zisku.

Příklad-produktivita a hospodárnost

Produktivita = 100 šroubků / kg drátu

má-li se zvýšit o 10 % -> 110 šroubků z 1 kg drátu, tzn.

➤ při konstantním množství drátu

$$\frac{X \text{ šroubků}}{10 \text{ kg drátu}} = 110$$

$X = 1100$ šroubků / 10 kg drátu

➤ při konstantním množství šroubků

$$\frac{1000 \text{ šroubků}}{X \text{ kg drátu}} = 110 \text{ šr./kg drátu}$$

$X = 9,09$ kg drátu

Děkuji za pozornost, nyní je
prostor pro vaše dotazy